

ТЕКСТ СТАТТІ ТУТ

Ю. С. Скороход

*МІЖНАРОДНИЙ АСПЕКТ УРЕГУЛЮВАННЯ
ЛІВАНСЬКОГО КОНФЛІКТУ (80—90-ті роки)*

К. — Видавничий центр “Київський університет”. — 2000. — 264 с.

Монографія Ю. С. Скорохода присвячена актуальній науковій і політичній проблемі — пошуку ефективних шляхів та механізмів врегулювання етноконфесійних конфліктів. У другій половині XX ст. міжетнічні конфлікти стали постійним феноменом соціально-політичного життя країн Азії та Африки, що зумовлено особливою гостротою боротьби за розподіл влади між різними етносами в поліконфесійних суспільствах. Історія незалежного Лівану є яскравим прикладом такої боротьби. Вона набувала форми збройного протистояння, що тривало більше 15 років. Саме в Лівані широким колом суб'єктів міжнародних відносин — ООН, Лігою арабських держав (ЛАД), США, окремими арабськими країнами тощо — було апробовано різні моделі вирішення конфлікту: від суто політико-дипломатичних до військово-силових. Аналіз вищезгаданих моделей дає необхідний матеріал для узагальнень та висновків, котрі стосуються в цілому миротворчих зусиль світового співтовариства, спрямованих на досягнення миру в поліетнічних та поліконфесійних суспільствах.

Слід зазначити, що насамперед в західній історіографії ліванський конфлікт став предметом досить активного дослідження. Про це свідчить поява низки фундаментальних монографічних праць, автори яких з різних методологічних та політико-ідеологічних позицій висвітлюють окремі аспекти еволюції ліванського конфлікту. Однак наукове дослідження Ю. С. Скорохода присвячене маловивченому аспекту вищезгаданої проблеми, об'єкт уваги автора — моделі та механізми, які були апробовані різ-

ними суб'єктами міжнародних відносин (насамперед ЛАД та країнами Заходу) для розблокування кризових ситуацій на відповідних етапах еволюції ліванського конфлікту. Монографія Ю. С. Скорохода є першою спробою в українській історіографії (і спробою цілком вдалою) на основі аналізу запропонованих у період 1950-х — на початку 1990-х рр. основних моделей врегулювання простежити миротворчий процес у Лівані, виявити тісне переплетіння та взаємозалежність локальних, регіональних та глобальних факторів та їх вплив на розвиток політичних процесів у цій країні, дати об'єктивний аналіз інтересів окремих регіональних та глобальних акторів, які втручаються в ліванські події.

Дослідження спирається на широке коло різноманітних джерел та матеріалів, включаючи документи та матеріали уряду і конгресу США, урядів Сирії, Ізраїлю, Лівану, міжнародних організацій (ООН та ЛАД), монографічних розробок, періодичних видань як арабських, так і західних країн.

У першому розділі дано ґрунтовний аналіз історіографії питання. При цьому автор робить наголос на розгляді тих праць, в яких досліджується проблема “конфесійної демократії”, її адекватність сучасним ліванським реаліям. Автор виокремлює не тільки три етапи в розвитку історіографії, але й сучасні основні підходи до вирішення ліванського конфлікту по трьох напрямках: по-перше, традиціоналістському, представники якого виступають за модифікацію існуючої конфесійної системи і більш справедливую участь у ній общин шляхом запровадження нових (адекватніших сучасній демографічній ситуації) квот; по-друге, за “кантонізацію” Лівану та, по-третє, за деконфесіоналізацію ліванського соціуму (с. 18). Ґрунтовний історіографічний аналіз дає можливість автору рельєфніше окреслити власний підхід до проблеми пошуку шляхів врегулювання ліванського конфлікту, оцінити ефективність та визначити причини успіху чи невдачі впровадження тієї чи іншої моделі врегулювання. Оригінальність підходу автора полягає насамперед у спробі визначити залежність між моделями стабільності та співіснування, які мали місце в історії Лівану, і спрямованістю миротворчих зусиль.

Ю. С. Скороход вважає діяльність США по врегулюванню кризи в Лівані 1958 р. успішною. Він виокремив складові цього успіху, серед яких чи не найголовнішою, на думку автора, стала “відповідність спрямованості миротворчих зусиль США тогочасним ліванським реаліям: зняття перешкод на шляху до відновлення нормального функціонування механізму “конфесійної демократії”, яка і надалі здатна була регулювати відносини в ліванському соціумі”, проведення інтенсивних консультацій як з ліванськими лідерами, так і ключовими регіональними акторами, відсутність безпосередньої ув'язки завдань місії із збереженням при владі режиму К. Шамуна (с. 80—81).

Принциповою новизною відрізняється і оцінка наслідків діяльності ЛАД по врегулюванню ліванського конфлікту 1975—1976 рр. На думку автора, трансформація міжарабських сил як механізму ЛАД в інструмент власне сирійської політики “сприяло інтенсифікації становлення моделі співіснування та забезпечення стабільності — моделі міліцейської фрагментованості” (с. 93), що спричинило в подальшому затяжний характер ліванського конфлікту.

Оригінальною є постановка автором питання щодо виокремлення двох етапів у розвитку кризи 1982—1984 рр., зумовленої вторгненням Ізраїлю в Ліван у 1982 р., а саме: першого, основним змістом якого стало ізраїльсько-палестинське протистояння на території Лівану, та другого, пов'язаного із загостренням власне ліванських проблем (с. 95—96). Це дало змогу автору по-новому підійти до аналізу діяльності багатонаціональних

сил у Лівані: не як до двох послідовних фаз єдиної місії, а як до двох автономних місій, які відрізнялися і колом завдань, покладених на них, і середовищем, в якому функціонували БНС—І та БНС—ІІ. Автор рішуче відходить від досить традиційної оцінки діяльності багатонаціональних сил у Лівані як неуспішної, зазначаючи, що неправомірно оцінювати місію БНС—І “як таку, що повністю не мала успіху”, оскільки покладені на них завдання — гарантування безпеки виводу палестинців із Бейрута — було виконано (с. 116).

Логічно вираженим уявляється висновок автора про те, що серед головних причин неспіху зусиль, спрямованих США та їх партнерами на врегулювання ліванського конфлікту, були гіперболізація ролі зовнішнього чинника в розвитку подій та ігнорування факту існування моделі міліцейської фрагментованості, характерною рисою котрої було інтегрування низки регіональних держав до структури ліванського конфлікту як його учасниць.

Не можна не погодитись із тезою Ю. С. Скорохода про те, що конфлікт у Лівані, а також й інші локальні та регіональні конфлікти, що мали місце в країнах “третього світу”, набували міжнародного “звучання” внаслідок суперництва між СРСР і США, і що втручання останніх в події створювало подекуди безвихідну ситуацію. Лише після завершення “холодної війни” і переходу наддержав на шлях взаємодії в пошуках розв’язання локальних конфліктів стало можливим припинення громадянської війни в Лівані.

Як і кожна серйозна праця, монографія Ю. С. Скорохода налаштовує на роздуми, дає підстави для полеміки. На думку рецензентів, певним упущенням автора є те, що поза межами монографії, на жаль, залишилися такі важливі питання, як діяльність ООН, спрямована на вирішення ліванського конфлікту на різних етапах його еволюції, зокрема аналіз функціонування Тимчасових сил ООН у Лівані, які з 1978 р. є важливим чинником стабілізації ситуації на Півдні Лівану.

Підбиваючи підсумки, хотілося б зазначити, що рецензована монографія є давно очікуваним та корисним дослідженням. Вона відзначається новизною постановки та вирішення низки проблем, пов’язаних із історією врегулювання ліванського конфлікту, містить оригінальні й глибокі висновки, і, безсумнівно, приверне увагу всіх, хто цікавиться питаннями історії міжнародних відносин.

М. С. БУР’ЯН (Луганськ), С. В. ВІДНЯНСЬКИЙ (Київ)

* * *